

LA/Minka Hauta-aho

17.3.2023

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistamista koskevasta työryhmämietinnöstä (VN/18255/2021)

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa työryhmämietinnöstä julkisyhteisön vahingonkorvausvastuuta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi vahingonkorvauslakia (412/1974) sekä säädettäväksi uusi laki vapaudenmenetyksistä ja muista pakkotoimista suoritettavista korvauksista, joka korvaisi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain (422/1974). Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi muutoksia eräisiin muihin lakeihin.

Ehdotusta koskevat yleiset huomiot

Eläketurvakeskus lausuu vain siltä osin, kuin ehdotus koskee työeläkealaa.

Vahingonkorvauslain muutosehdotukset, yleistä

Eläketurvakeskus pitää perusteltuna vahingonkorvauslain säännösten ajantasaistamista.

Julkisyhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 1 momentti)

Eläketurvakeskus ja yksityisten alojen työeläkelaitokset eivät ole tässä momentissa tarkoitettuja julkisyhteisöjä.

Muun yhteisön julkisen vallan käytöllä aiheuttaman vahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:n 2 momentti)

Perustuslain 124 §:n nojalla yksityisten alojen työeläkelaitokset ja Eläketurvakeskus käyttävät julkista valtaa toimeenpannessaan työeläketurvaa työeläkelakien mukaan silloin, kun kyse on tilanteesta, jossa päätetään toisen edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta. Työeläkelaitokset ja Eläketurvakeskus ovat 3. luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja yhteisöjä, joille on lailla tai lain nojalla annettu julkinen hallintotehtävä.

Säännöksen toisen momentin loppuosa on työeläkejärjestelmän osalta vaikeasti tulkittavissa. Ei ole olemassa sellaista asianomaista yksittäistä julkisyhteisöä, jolta korvausta voitaisiin vaatia, mikäli työeläkelaitos tai Eläketurvakeskus ei selviytyisi korvausvelvoitteistaan.

LA/Minka Hauta-aho

17.3.2023

Standardisäännöksen (nykyisen lain 3. luvun 2 §:n 2 momentti) kumoaminen saattaa lisätä työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen vastuuta julkista valtaa käytettäessä aiheutuneista vahingoista. Standardisäännöksen käytännön merkitys on kuitenkin ollut vähäinen.

Muutoksenhakua koskevan vaatimuksen lieventäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 4 §)

Nykyisessä laissa oleva muutoksenhakuvaatimus koskee vain valtion ja kunnan viranomaisia. Ehdotuksen mukaan muutoksenhakuvaatimus koskisi julkista valtaa käytettäessä virheellisellä päätöksellä aiheutettua vahinkoa, jolloin säännös koskisi myös työeläkelaitoksia ja Eläketurvakeskusta. Työeläkejärjestelmän näkökulmasta muutoksenhakuvaatimusta koskeva muutosehdotus on tarkoituksenmukainen. Jatkossa työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen antamista virheellisistä päätöksistä ei voisi saada vahingonkorvausta siltä osin, kuin vahinko olisi oikaisua tai muutosta hakemalla voitu välttää.

Työeläkejärjestelmässä oikaisun hakeminen päätökseen on yksinkertaista, joustavaa ja nopeaa. Käytännössä valitukseksi riittää kirje, jossa päätöksensaaaja ilmoittaa tyytymättömyytensä päätökseen eikä ulkopuolisen asiamiehen käyttäminen ole tarpeen.

Jos muutoksenhakuvaatimusta korvausvaatimuksen edellytyksenä ei olisi, yleinen tuomioistuin joutuisi ottamaan kantaa asiaan, joka selkeästi kuuluu erityistuomioistuimen toimialaan. Tämä ei olisi yksityisen henkilön oikeusturvan kannalta perusteltua, koska yleisellä tuomioistuimella ei ole työeläkelakien soveltamiseen liittyvää asiantuntemusta. Tästä voisi aiheutua myös merkittäviä kuluja.

Eläketurvakeskus pitää kannatettavana myös sitä, että korvauksen epäämistä koskeva säännös olisi harkinnanvarainen siten, että kohtuusseikat olisi mahdollista ottaa huomioon.

Viranomaisen virheellisestä informaatiosta aiheutuneen puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 3 §)

Eläketurvakeskus ja yksityisen alan työeläkelaitokset ovat ehdotuksen 3 luvun 3 §:n 3 momentissa tarkoitettuja muita yhteisöjä, jotka hoitavat julkista hallintotehtävää. Ehdotettu säännös virheellisestä tiedosta aiheutuneen varallisuusvahingon korvaamisesta koskisi siten myös työeläkelaitoksia ja Eläketurvakeskusta.

Eläketurvakeskuksen mielestä ehdotus virheellisen tiedon antamista koskevasta erillisestä vahingonkorvauslainsäännöksestä on sinänsä perusteltavissa. Muutos parantaisi asiakkaiden oikeusturvaa sekä osaltaan selkeyttäisi

LA/Minka Hauta-aho

17.3.2023

tilannetta myös neuvontaa antavien tahojen näkökulmasta. On vallinnut jossain määrin epäselvyyttä siitä, milloin neuvonta voidaan katsoa julkisen vallan käytöksi. Eläketurvakeskus pitää kuitenkin työeläkealalle jossain määrin ongelmallisena vahingonkorvausvastuun laajentamista neuvontaan.

Työeläkejärjestelmän eri toimijat neuvovat laajalti eri tahoja työeläkejärjestelmässä. Yleisesti kaikille tarkoitettua tietoa on saatavilla esimerkiksi eri toimijoiden verkkosivuilla. Tällainen työeläkelainsäädäntöä koskeva yleisneuvonta ei kaikissa tapauksissa ole riittävän yksityiskohtaista. Työeläkelainsäädäntö on monimutkainen kokonaisuus, jossa on runsaasti siirtymäsäännöksiä. Jos verkkosivuilla tarjottavan tiedon kaltainen yleisneuvonta pyrittäisiin kirjoittamaan sellaisella tarkkuustasolla, joka vastaisi täsmällisesti kaikkien asiakkaiden tarpeisiin, olisi tämä omiaan heikentämään saatavilla olevan tiedon ymmärrettävyyttä. Tekstit olisivat silloin erittäin laajoja ja erittäin yksityiskohtaisia. Eläketurvakeskus pitää hyvänä säännöksen perusteluissa esitettyjä näkökohtia siitä, että tiedon antamisen tapa voi liittyä siihen, onko asiakkaalla perusteltu syy luottaa tiedon oikeellisuuteen.

Se, mitä työeläkejärjestelmän toiminnassa pidetään virheellisenä tietona, voi olla jossain määrin tulkinnanvaraista. Pelkästään se, että tulkinta myöhemmin muuttuu esimerkiksi muutoksenhakuasteissa, ei välttämättä tarkoita sitä, että tieto on ollut virheellinen.

Eläketurvakeskus pitää hyvänä säännöksen perusteluissa esitettyä näkemystä siitä, että asiakkaalta tulisi edellyttää harkintaa, jos annettu tieto ei suoranaisesti liity neuvontaa antavan viranomaisen omaan toimialaan. Työeläkejärjestelmässä on toisinaan toiminnan tarkoituksenmukaisuuden ja hyvän asiakaspalvelun kannalta tarpeellista antaa asiakkaalle henkilökohtaisessa asiakaspalvelutilanteessa yleisiä neuvoja myös asioissa, joissa toimivalta asian ratkaisemisessa on jollain muulla taholla, kuten esimerkiksi Kansaneläkelaitoksella tai ulkomaisella yhdyslaitoksella.

Säännös ei lähtökohtaisesti koskisi tapauksia, joissa tieto on jätetty kokonaan antamatta. Eläketurvakeskus tuo esille, että asiakaspalvelun laatu saattaa edellä kuvatuissa tilanteissa heikentyä, mikäli ehdotetun säännöksen soveltamiskäytäntö johtaa lisääntyviin vahingonkorvausvaatimuksiin tilanteissa, joissa asiakasta on pyritty auttamaan neuvomalla myös liitännäislainsäädännön piiriin kuuluvista asioista. Jos tietoja annettaessa joudutaan korostetusti painottamaan sitä, että tiedot ovat vain yleisluontoisia ja perustuvat asiakkaan antamiin tietoihin, ei tämä välttämättä lisää luottamusta tiedon antajan ammattitaitoon ja toimintaan.

Eläketurvakeskus ei pidä erityisen todennäköisenä, että vahingonkorvausvaatimukset tai maksettavat korvaukset merkittävästi lisääntyisivät ehdotetun

LA/Minka Hauta-aho

17.3.2023

säännöksen johdosta. On kuitenkin mahdollista, että ehdotettu säännös johdattaa turhiin korvaushakemuksiin, jotka kuormittavat työeläkejärjestelmää ja toisaalta aiheuttavat asiakkaille kuluja.

Eläketurvakeskus pitää kannatettavana säännöksen soveltamisen rajoittamista niihin tilanteisiin, joissa varallisuusvahingon korvaamiselle katsotaan olevan riittävät perusteet. Eläketurvakeskuksen mielestä on myös kannatettavaa, että säännöstä sovelletaan vain viranomaisiin ja muihin julkista hallinto-tehtävää hoitaviin yhteisöihin eikä näiden työntekijöihin. Virheellinen informaatio lienee usein tosiasiallisesti seurausta kumulatiivisesta tai anonyymista tuottamuksesta ja asiakaspalvelun laatua voi heikentää se, että yksittäiset asiantuntijat eivät korvausvastuun pelossa ota kantaa asiakkaan esittämiin kysymyksiin.

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien loukkauksen hyvittäminen (1. lakiehdotuksen 3 luvun 7 §)

Ehdotetun säännöksen mukaan julkista hallintotehtävää hoitavan muun yhteisön on korvattava perustuslaissa (731/1999) turvattua perusoikeutta taikka Suomea sitovassa kansainvälisessä ihmisoikeussopimuksessa turvattua ihmisoikeutta koskevalla loukkauksella aiheutunut vahinko siinä määrin, kuin loukkauksen hyvittäminen sitä edellyttää. Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin myös työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen toimintaan.

Säännöksen ottaminen kansalliseen lakiin voi lisätä korvausvaatimuksia ja siten myös hallinnollista työtä työeläkejärjestelmässä.

Eläketurvakeskus

Karoliina Kiuru

Maijaliisa Takanen